

PSZICHOONKOLÓGIA

Dr. Galsi Gabriella

SZTE SZAKK Onkoterápiás Klinika

SZTE SZAKK Pszichiátriai Klinika

CME kötelező szintentartó tanfolyam, SZTE SZAKK Pszichiátriai Klinika

Szeged, 2025. 02.03.-02.05.

A pszichoonkológia a daganatos betegek és hozzátartozóik pszichés tüneteit vizsgálja és követi azzal a céllal, hogy hatékonyabb eszközöket adjon a betegség elleni harcban mind az érintetteknek, mind a gyógyító csapatnak.

A daganatos betegségek világszerte a vezető halálokok közé tartoznak, az egyik legnagyobb kihívást jelentő közegészségügyi problémát képezik ¹

GCO (Global Cancer Observatory) - Cancer Today (2022) ²

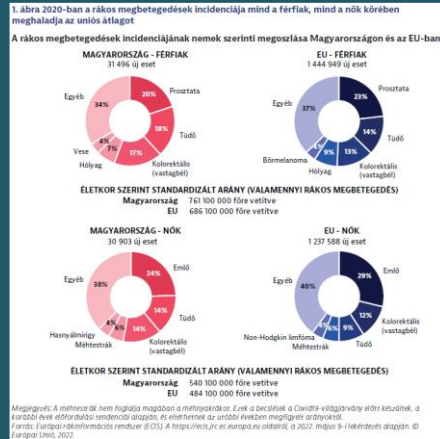
- 20 millió új rákos beteg
- 9,7 millió mortalitás
- 2050-re eléri a 35 milliót, ez 77%-os növekedés lesz
- Diagnózis : tüdő > emlő > vastagbél > prosztata > gyomorrák

Bevezetés

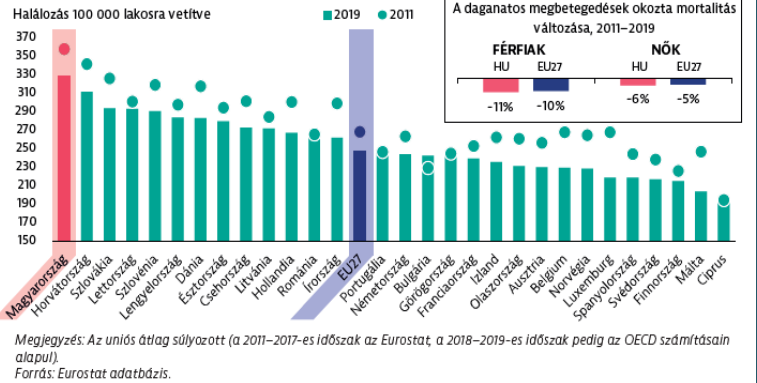

Magyarországon a szív-és érrendszeri betegségek után a 2. leggyakoribb halálok, összes halálozás 25%-a ¹

Rákügyi országprofil ²

2. ábra A rákkal összefüggő mortalitás Magyarországon 2019-ben 33%-kal haladta meg az uniós átlagot

Nemzeti Rákregiszter (2024)

- 66 478 új rákos beteg (2020; COVID)
- 30 593 mortalitás/2021
- 70 933 új rákos beteg/2023

CMD (Common Mental Disorder) daganatos betegségekben

CMD 12 hónapos prevalenciája: aktív rákos betegek > rákmentes betegek (18,4% > 13,3%)

CMD sikertelen felismerés tényezői: objektív (pl. szolgáltatások hozzáférhetősége) ¹⁻³ és szubjektív (pl. megbélyegzés) ^{4,5}

USA: daganatos betegek 35%-a vett igénybe speciális szolgáltatást ⁶

Depresszióval diagnosztizált daganatos betegek 12%-a kapott AD-t, 5%-a fordult mentális egészségügyi tanácsadóhoz ⁷

CMD mortalitása függ ^{8,9}:

- rokkantság mértéke
- stádium
- fájdalom
- daganat biológiai típusa
- kemoterápiás szerek mellékhatása
- veszteségek miatti gyász
- csonkítás
- halálfélelem

CMD (Common Mental Disorder) daganatos betegségekben

A daganatos betegségekben a CMD 12 hónapos prevalenciája : 39,4% ¹

1. Szorongásos zavarok: 15,8%
2. Hangulati zavarok: 12,5%
3. Szomatoform zavarok: 9,5%

Az előadásban részletezett CMD:

- MDD (major depresszív zavar)
- Szorongásos zavarok
- Öngyilkosság
- Szkizofrénia
- BD (bipoláris zavar)

CMD daganatos betegségekben: MDD, Szorongásos zavarok

MDD (major depresszió): prevalenciája rákos betegségekben: 20%-25% ¹⁻³ (10%, Mitchell at al.2011)

- függ: betegség lefolyásától, kezelés időpontjától, értékelés módszerétől (önértékelő vs. klinikai) ^{2,3}
- akut fázisban + aktív kezelés alatt legmagasabb a prevalencia: 14%-27% ¹
- kezelést követően 2-5 év: hasonló az átlag-populációhoz ⁴⁻⁶
- hematológiai-, gasztrointesztinális-, tüdő- és nőgyógyászati rákokban gyakoribb ^{5,6}
- MDD szignifikánsan növeli a rák előfordulási kockázatát és a rákspecifikus mortalitást ^{7,8}
- genetikailag megjósolt MDD összefüggésbe hozható az emlőrák megnövekedett kockázatával ⁹

Szorongásos zavarok/tünetek: prevalencia 23% (nő 31% > ffi 20%) ¹⁰ (50-70%, Kyramon et al.2013)

- gyakoribbak, mint a hangulatzavarok, kábítószer-használat és impulzuskontroll zavarok ^{11,12}
- GAD: 7%; Pánikbetegség: 3%; PTSD: 12%; Specifikus fóbiák: 4%; Szociális fóbia: 2%; OCD: 0% ¹⁰
- petefészekrákban legmagasabb az előfordulás (43%), vastagbélrákban a legkevesebb (1%) ¹⁰

Rákellenes antidepresszánsok (autofágia modulálás): TCA, TeCA, SSRI, SNRI, vortioxetin ¹³⁻¹⁵

CMD daganatos betegségekben: öngyilkos magatartás

Rákos betegek többségénél szuicid idea ↔ kevesen kísérelnek meg / hajtanak végre öngyilkosságot ¹

Rákos betegeknél **2x** nagyobb az öngyilkosság kockázata ²

Fókuszban a prevenció, a magas kockázatú betegek azonosítása : C-SSRS (Columbia-Suicide Severity Rating Scale)

Klinikai „piros zászló”:

- magas fizikai morbiditású ráktípusok: fej-nyak-, tüdő-, hasnyálmirigy-, gyomor-, ^{3,4} húgyhólyag-, veserák ⁵
- előrehaladott stádium, nem műthető daganat ⁶
- fájdalom, fáradtság, általános testi panasz ⁷
- diagnózis felállításának 1. éve ^{8,9}, diagnózis után / azt követő első héten a legmagasabb ¹⁰
- rákos ffi > átlag populáció ⁸
- rákos ffi > rákos nő ⁹
- idős kor, fehérek, hajadonok ⁹
- diagnózis idején fiatalabb betegek ^{8,9}, 2. vezető halálok 15-29 éves populációban ³
- MDD 25x-résére növelheti a kockázatot ^{11,12}
- Gyermekkori rákos betegséget túlélők ¹³

Szkizofrénia

- SZ betegek közt alacsonyabb a rák előfordulása ¹⁻³
- fekvőbetegeknél alacsonyabb a rák előfordulása ⁴⁻⁶
- SZ társuló genetikai tényezők bizonyos védelmet nyújthatnak (pl. p53 tumorszupresszor gén, NK- természetes ölősejtek aktivitása) ⁷⁻⁹
- bizonyos antipszichotikumok (haloperidol, klórpromazin, rezerpin,..fenotiazinok) rákellenes hatásúak, fokozzák a daganatellenes gyógyszerek hatását ^{10,11}
- antipszichotikumok hiperprolaktinémia miatt növelhetik a mellrák kockázatát ¹²
- SZ nő > férfi: tüdőrák prevalencia, nő~ férfi: emlő-, gyomor-, májrák ¹³

BD metaanalízis ¹⁴

- BD kb. 24%-ban összefüggésbe hozható valamilyen rák kockázatával
- rákos betegségek kockázata ↑ (különösen nőknél a mellrák)
    a mellrák aktív szűrését be kell vezetni (mammografia, emlő UH)
- lítium potenciálisan véd a rák ellen (pl. húgyhólyagrák) + érvényesülhet az öngyilkosság terén nyújtott előnye

Nemzeti Rákellenes Program (2006): „onkológiai központok mindegyikében biztosítani kell a betegek és hozzátartozóik számára a pszichológiai segítségnyújtás lehetőségét” ¹

SZTE SZAKK Onkoterápiás Klinika: 2020: 1 fő pszichiáter + 5 fő pszichológus

Minden telephely betegellátásában: onkoterápiás osztály, kemoterápiás és sugárterápiás szakambulanciák, Onkológiai Gondozó

Minden fekvőbetegnek biztosítunk szakpszichológust, szükség esetén, pszichiátert

Az onkológus kollégák, a társszakmák, az onkológiai betegek és hozzátartozóik nem a betegirányításon keresztül, hanem közvetlenül kérhetik segítségünket (telefon, e-mail)

A pszichoonkológiai/orvosi ellátás személyesen és online (videóhívás, e-levelezés, telefonos konzultáció) történik

Terápiás lehetőségeink: pszichológiai tanácsadás, szupportív pszichoterápia, autogén tréning, személyközpontú terápia, imaginatív pszichoterápia, Simonton-tréning, gyászfeldolgozó módszer, pszichofarmakológiai kezelés

Onkológiai betegek rendszeres, szisztematikus szűrése

Szakpszichológiai Két-lépcsős szűrés:

1. problémás csoport azonosítása („nyers szűrés”): Distress-hőmérő (DT); $\geq 5/10$ pont
2. tünettan pontosítása: BDI, STAI-S, STAI-T

A pszichiátriai/ gyógyszeres segítséget igénylő eseteket referálják a pszichiáternek

A beavatkozást igénylő eseteket azonosítjuk, hogy minél hamarabb szakirányú ellátást kapjanak.

A szűrés eredményeit adatbázisban rögzítjük

Betegellátás mellett: oktatás + kutatás

Mesterszakos és szakvizsga előtt álló hallgatók számára gyakorlati hely, rezidens orvosi törzsképzés

Pszichoonkológiai Szimpózium + poszterek MPT (2024, 2025), Szegedi Hospice Konferencia kerekasztal (2024),

Csongrád-Csanád megye háziorvosi továbbképzés (2024), CME kötelező szinten tartó képzés (2025)

Distressz

Kutatások alapján a rákbetegek 25-50% distressz-szintje emelkedett ¹

Kellemetlen érzelmi állapot, amely befolyásolja, hogy valaki hogyan érez, gondolkodik, cselekszik

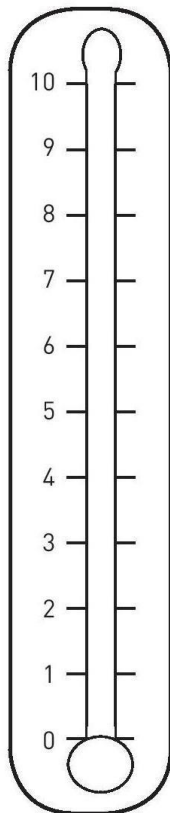
Nemzetközi Pszichoonkológiai Társaság (IPOS) 2010. évi kongresszusán a distressz mérése, mint 6. életfontosságú jellemző (pulzus, légzés, hőmérséklet, vérnyomás, fájdalom mérése mellett), bekerült az első vizsgálati körbe ²

Mérése: „hangulatmérő” + problémalista (DT: Distress Thermometer)

Szálsóséges distressz	10	☐	☐	Gyakorlati problémák	☐	☐	Testi problémák
	9	☐	☐	Gyermeknevelés	☐	☐	Külső megjelenés
	8	☐	☐	Háztartásvezetés	☐	☐	Tisztálkodás/öltözködés
	7	☐	☐	Anyagi helyzet	☐	☐	Légzés
	6	☐	☐	Közlekedés	☐	☐	Vizelési panaszok
	5	☐	☐	Munkahely/iskola	☐	☐	Székrekedés
	4	☐	☐	Döntés a kezelésről	☐	☐	Hasmenés
	3	☐	☐		☐	☐	Étekezés
	2	☐	☐		☐	☐	Fáradtság
	1	☐	☐		☐	☐	Fájdásérzés
0	☐	☐		☐	☐	Láz	
		☐	☐	Családi problémák	☐	☐	Mozaikképesség
		☐	☐	A gyermekkel kapcsolatban	☐	☐	Emésztés
		☐	☐	A partnerrel kapcsolatban	☐	☐	Memória/koncentráció
		☐	☐	Gyermekvállalási képesség	☐	☐	Fájdalom és érzékenység a szájüregben
		☐	☐	A család egészségi állapota	☐	☐	Émelygés/hányinger
		☐	☐		☐	☐	Orrüregszárazság, -dugulás
		☐	☐		☐	☐	Fájdalom
		☐	☐	Érzelmi problémák	☐	☐	Szexuális
		☐	☐	Depresszió	☐	☐	Bőrszárazság, -viszketés
		☐	☐	Félelmek	☐	☐	Alvás
		☐	☐	Idegesség	☐	☐	Kéz-, lábcsibbadás
		☐	☐	Szomorúság	☐	☐	Szerhasználat (egészségkárosító anyagok: alkohol, dohányzás, drog stb.)
		☐	☐	Aggodalom	☐	☐	
		☐	☐	Az érdeklődés elvesztése a szokásos tevékenységeiben	☐	☐	
		☐	☐	Spirituális/vallási problémák	☐	☐	
Nincs distressz				Egyéb problémák:.....			

Szélsőséges distressz

Nincs distressz

IGEN NEM Gyakorlati problémák

☐	☐	Gyermeknevelés
☐	☐	Háztartásvezetés
☐	☐	Anyagi helyzet
☐	☐	Közlekedés
☐	☐	Munkahely/iskola
☐	☐	Döntés a kezelésről

IGEN NEM Családi problémák

☐	☐	A gyermekekkel kapcsolatban
☐	☐	A partnerrel kapcsolatban
☐	☐	Gyermekvállalási képesség
☐	☐	A család egészségi állapota

IGEN NEM Érzelmi problémák

☐	☐	Depresszió
☐	☐	Félelmek
☐	☐	Idegesség
☐	☐	Szomorúság
☐	☐	Aggodalom
☐	☐	Az érdeklődés elvesztése a szokásos tevékenységeiben

☐	☐	Spirituális/vallási problémák

Egyéb problémák:.....

IGEN NEM Testi problémák

☐	☐	Külső megjelenés
☐	☐	Tisztálkodás/öltözködés
☐	☐	Légzés
☐	☐	Vizelési panaszok
☐	☐	Székrekedés
☐	☐	Hasmenés
☐	☐	Étkezés
☐	☐	Fáradtság
☐	☐	Puffadásérzés
☐	☐	Láz
☐	☐	Mozgásképesség
☐	☐	Emésztés
☐	☐	Memória/koncentráció
☐	☐	Fájdalom és érzékenység a szájüregben
☐	☐	Émelygés/hányinger
☐	☐	Orrüregszárazság, -dugulás
☐	☐	Fájdalom
☐	☐	Szexualitás
☐	☐	Bőrszárazság, -viszketés
☐	☐	Alvás
☐	☐	Kéz-, lábszibbadás
☐	☐	Szerhasználat (egészségkárosító anyagok: alkohol, dohányzás, drog stb.)

Köszönöm a figyelmet!